

ارزیابی آسیب پذیری اقتصادی بخش کشاورزی کشور از تغییر اقلیم

مهرناز بنی امام^{1*}؛ ملیکا ناظمی²

¹ موسسه پژوهش های برنامه ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی، وزارت جهاد کشاورزی، تهران
² پژوهشکده اکولوژی خلیج فارس و دریای عمان، موسسه تحقیقات علوم شیلاتی کشور، سازمان تحقیقات، آموزش و

ترویج کشاورزی، بندرعباس

*مسئول مکاتبات: bani.amam@yahoo.com

چکیده: در دهه های اخیر بررسی آثار اقتصادی تغییر اقلیم بر بخش کشاورزی و ارزیابی راهکارهای تطبیق و سازگاری به این تغییرات از موضوعات مورد علاقه اقتصاددانان کشاورزی است. در حال حاضر تغییر اقلیم در سه محور؛ بررسی رخدادهای تغییر اقلیم، پیامدهای تغییر اقلیم و بررسی راه های سازگاری و واکنش در مقابل تغییر اقلیم مورد توجه مجامع علمی جهان قرار گرفته است. تغییر اقلیم با مشخصه افزایش درجه حرارت و تغییر الگوی بارش ها در مقیاس کلی در آینده امری اجتناب ناپذیر بوده و این موضوع منحصر به یک کشور یا منطقه ای خاص نیست. اگرچه تغییر اقلیم تهدیدی جدی برای امنیت غذایی جهانی محسوب نمی شود اما پیامدهای آن از دیدگاه ملی، منطقه ای و محلی برای اغلب کشورهای خشک و نیمه خشک از جمله ایران کاملاً جدی است. تغییر در عرضه محصولات کشاورزی و به ویژه قیمت های نسبی آن ها در اثر تغییر اقلیم، به تغییر ساختار تخصیص منابع تولید در درون بخش، تغییر مزیت های نسبی تولید به نفع یک منطقه و به زیان منطقه ای و حتی تغییر در ساختار اقتصادی و تجاری بسیاری از کشورهایی که در آن ها بخش کشاورزی محور فعالیت های اقتصادی است، منجر خواهد شد و آثار تغییر اقلیم در تمام نقاط جهان یکسان نخواهد بود. پژوهش هایی که در کشورهای در حال توسعه در این زمینه انجام شده است در مقایسه با کشورهای توسعه یافته بسیار اندک بوده و تصویر این که پیامدهای تغییر اقلیم بر بخش کشاورزی این کشورها چه خواهد بود، تاکنون غیر شفاف باقی مانده است. هدف بررسی ابعاد مختلف فرصت ها و خطرات ناشی از تغییر اقلیم آبی کشور ایران بر بخش کشاورزی (شامل زراعت، باغبانی، دام پروری و شیلات) است. علاوه بر آن، استراتژی های فنی و اجرایی لازم جهت بهره برداری از فرصت ها و یا کاهش خطرات ناشی از تغییر اقلیم کشور نیز مورد بررسی قرار خواهد گرفت. روش پژوهش از نوع توصیفی - تحلیلی است و استنباط می شود که پدیده تغییر اقلیم در ایران به طور اجتناب ناپذیری اتفاق خواهد افتاد. قرار گرفتن ایران در عرض میانه، وضعیت اقلیمی خاصی را بر کشور حاکم ساخته است. نخست آن که به سبب حاکمیت پرفشار جنب حاره، کل مقدار بارش دریافتی ایران اندک است. دوم آن که گسترش ایران بین مدار 25 تا 40 درجه شمالی، اقلیم به نسبت گرمی را بر کشور چیره ساخته است. متوسط بارندگی در ایران در حدود 250 میلی متر است که این مقدار کمتر از یک سوم متوسط بارش در دنیا (860 میلی متر) است. از این گذشته، توزیع بارش ها در ایران نیز بسیار نامتناسب است و در بسیاری از مناطق کشور مقدار تبخیر و تعرق بیش از مقدار بارش سالانه است. این ویژگی ها موجب شده است که حدود 35/5 درصد سرزمین های آن دارای آب و هوای بسیار خشک، 29/9 درصد خشک، 20/1 درصد نیمه خشک، 5 درصد مدیترانه ای و 10 درصد مرطوب (از نوع سرد کوهستانی)، باشد. در نتیجه بیش از 82 درصد قلمرو کشور در منطقه خشک و نیمه خشک قرار داشته و بخش کشاورزی همواره با کمبود بارش و خطر وقوع خشک سالی مواجه است.

کلیدواژه ها: آسیب پذیری، کشاورزی، تغییر اقلیم